

plagende zinnetje: „Helpt het niet, 't schaadt niet; en 't zal ten minsten zijn amour propre vleyen (hoe groot Filosoof hij inderdaad is), als hij ziet, dat eene jonge vrouw, die de naam heeft geest en oordeel te hebben, zich de moeite geeft om hem, zoo eenen grooten brief met het gemelde but (doel) te zenden”.

Als tweede ronde zet ze dan haar standpunt tegenover Voltaire en Rousesau eerlijk en met kennis van zaken uiteen. En dan volgt, be-daard, maar zéér nadrukkelijk, de verklaring, waarom zij „gelooft aan de revelatie”, nu, „nadat ik verscheiden jaaren zoveel voor en tegen gelezen hebbe, als maar weinigen regt hebben te zeggen, nu, nadat ik schriftelijk en mondeling gecorrespondeerd hebbe met uwe leeden en de mijnen”. De keus is gedaan, „niet uit slaafsche vooroordeelen mijner opvoeding, niet uit gebrek aan geest en levendigheid, niet uit melancolique harsenschimmen, en dat, nu ik mogelijk eenen naam zoude kunnen maken, door tegen dien zo zeer valschelijk beschuldigten Godsdienst te schrijven. Wat eist ge meer van een redelijk schepsel, om zich te verklaren vóór iet?”.

Navolging, bekering tot haar standpunt verwacht ze niet van hem, wel eerbiediging ervan en geloof in de eerlijkheid van haar overtuiging. Op die voorwaarde kunnen zij vrienden zijn en blijven: „respecteer gij mijn Christus, ik zal nooit Uw Epicurus beleedigen. . . . Gij zult ondervinden, dat ik met alle mensen verkeerem kan en zelfs vriendschap houden, die, in dat punt met mij verschillen, indien zij maar het character van deugdzame lieden bewaren”.

„Uw verkiezing is vrij,” besluit ze, „zo vrij als de mijne. . . . Beschouwt gij het anders, zeg het openhartig, opdat ik weet, of ik u beiden (Houttuyn en zijn vrouw) mijne waare vrienden kan en mag noemen.” En, zeker dat haar voorwaarden zullen worden aanvaard, maakt ze per slot toch plannen, om naar Hoorn te komen, nadat ze eerst, geprikkeld, daartegen allerlei bezwaren had geopperd. Want al schrijvend is elke ergernis vervluchtigd.

Zoals altijd, als ze in gesprek of correspondentie haar partuur ontmoet, heeft deze intellectuele schermutseling ook tegenover emotionele problemen haar weerstand versterkt. Eergister nog had ze daarvan alleen de tragiek kunnen zien; de objectivering ervan in *Abisag* was toen haast te pijnlijk geweest. Nu ze, in de tweede helft van haar lange brief, zich weer tot persoonlijke dingen keert, is er geen spoor meer van zelfbeklag, of zelfs van de neiging, bij de vriend-medicus, die veel weet, en meer vermoedt, raad en steun te zoeken. Integendeel, ze wil hem tonen, dat ze haar levensmoeilijkheden beheerst, dat ze ook